

Mig ifju voltam, küzdöttem vele ;
 De íme, megjött életem dele,
 S melyet hiszékeny ifjuság ígért :
 Az a világ csak légvár, semmiség.

Óh, éltem átka, sűrű rengeteg,
 Van-é utad, mely kifelé vezet ?
 Van-e túl csöndeden, homályodon
 Napos, virágos hely, hol nyughatom ?...

Örök magányban, életem delén
 Meghasonolva a reménnyel, én
 Itt állok s vissza már nem térhetek.
 Nem kezdhetek egy másik életet.

Gonosz lidércz, ki egykor biztatál,
 Ki, hogy kövesslek, csábítgatál :
 Meddig kövessem áltató nyomod' ?...
 Végső szavam hozzád : Légy átkozott !

Sokáig, bár a szívem vérezett,
 Koldus-reménnyel áldottam neved'.
 De te a szenvedőt kigúnyolod.
 Jaj, a ki hisz neked. Légy átkozott !

Ki tudja, meddig bírja még szívem
 S hol roskad össze majdan vériben...
 Nem bánom én, akárhol, egyre megy :
 Mentsvár minden hely, hol pihenhetek.

Reviczky Gyula.

S z e g e d.

Immár előttünk az újjáalkotott Szeged ; a modern építészet igényeinek megfelelő köntösben. Épületei díszesek, utczái rendezettek, sétányai szemre valók ; egész külseje takaros és imponáló egyszerre. Karsu hidak ivelik át a Tisza medrét, mely hatalmas kőfalak és rakodók közé szorítva a közlekedés érdekeinek szolgál s nem a rombolás démonának többé. A merre nézünk, sürgölődő tevékenység és tisztultabb látkör ; a csüggedés és maradiság helyébe munkakedv és haladás lépett. Ilyenné lett a város alig ötfél esztendő leforgása alatt.

De ha nem leírással, hanem reflexiókkal kívánnók jellemezni Szeged átalakulása történetét, akkor azt mondhatnók: Mindent a mit napjaink eszmeáramlatáról, a materialistikus világnézetről és szűkeblü önzésről olvastunk, mindaz megczáfolva van azon alkotás által, mely a mai Szegedben nyert életet. Ki tagadhatná, hogy legszebb nyilvánulásaiban nem itt jutott érvényre a hő ragaszkodás a szülőföldhöz, melytől elszakadni akkor sem tudott a szegedi, midőn a legborzasztóbb katasztrófra következményei fenyegették; itt mivelts csodákat a nemzeti összetartozás érzete, mely nem riadt vissza semmiféle áldozattól, csak hogy faja fönmaradásának és további virágzásának megszerezze a kellő alapot, s itt nyert fényes igazolást korunk humanisztikus iránya, mely a világ-egyetem lényeit ösztönszerű köteléssel füzi össze, valahányszor a könyörület és irgalom cselekedeteiről van szó. Ezen magasztos emberi motivumokról meg kell emlékezni annak, a ki Szeged rohamos fölépülésének kiinduló pontjait kutatja.

Kulturhistóriai szempontból kétségkívül a legvonzóbb föladatok egyike, kifejtteni, miként lett Szeged azzá, a mi Amerika városainak gyors emelkedése példát nyujt arra nézve, mint válnak hihetetlen rövid idő alatt elhagyott vagy gyér lakosságú telepekből kimagasló és népes városok. Ezek a példák csak végső eredményükben s nem egyuttal fejlődésük mozzanataiban nyerhetnek alkalmazást Szegeden. Amott a város keletkezik, úgy szólván önmagától, a dolgok menetében van valami rendszeres és fokozatos; ott nem léteznek traditiók, melyek az embereket bizonyos átöröklött viszonyokhoz alkalmazkodni késztetik; ott új minden, újak a lakosok, új összes érzelmi és gondolati világuk s az eszmék érzékitésének módját nem meggyökeredzett előítélet vagy praöccupált álláspont, hanem egyes-egyedül a dolgok természetéből folyó szükség érzete irányítja. Azért mondhatjuk, hogy a fejlődés ott természetes, mintegy önmagából folyó.

Amde Szeged volt valami, mielőtt semmivé vált s ezt a valamit nem moshatta el a föld színéről az árviz. Szeged birt multtal; mint város, erősen kifejezett individualis vonásokkal dicsekedhetett s a ki itt alkotni akart, az nem alkothatott pusztán a helyzet kínálta elemekből, bármily előnyöseknek ajánlkoztak is, hanem annak számot kellett vetni az itt élt emberek speciális sajátságáival, pedig sok tekintetben hibás alapon nyugodtak ezek. Nem csupán arról volt szó, hogy teremtsünk várost, mely modern és magyar legyen, hanem várost, mely egyuttal Szeged legyen. Össze kellett egyeztetni a mult traditióit a jövő érdekeivel; találni kellett közvetítő módot, mely a sajátost az általános becsüvel, az ódonság szellemét az újdonság áramlatával, a conservativ maradiságot a haladás rohamosságával hozza összhangzatba. Valóban az emberek itt nem alkalmazkodtak egyedül a viszonyokhoz; inkább a viszonyoknak kellett alkalmazkodniok az emberekhez. De a következés megmutatta, hogy jól van ez így. Ma már Szeged nemcsak szebb, mint valaha, de egyuttal megóvta azon eredetiséget, mely az idők folyamán lényéhez füződött. Az ősi magyar szellem él benne, de csiszoltabb és nemesebb formák közt. Elmondhatni róla, hogy az első város, melyben a magyar faj mint városépítő jelentkezik. Kifejezettebben, mint bár-

mely magyar városban, nyilvánul itt valahára bizonyos intelligens hajlam a rend és csin iránt. Azt, hogy a régi Szeged, minden nagy terjedelme és népessége mellett is, alig volt egyéb egy nagy falunál, kicsinylés és sértési szándék nélkül bizvást elmondhatjuk. Sorsában osztozott annyi sok társának, főleg az Alföldön, melynek lakossága a mezei gazdálkodást üzvéen főfoglalkozása gyanánt, nem igen látszik érezni szükségét a városi élet kényelmi vagy épen fényüzési előnyeinek. Óriási területre szétszórva, aránytalanok és rendetlenek a magyar városok, még azok is, a melyek a »nagy« megkülönböztetésre tartanak igényt. Ez nem szemrehányás, annál kevésbbé, mert csaknem mindenütt mutatkozik a jó igyekezet, lehetőleg alkalmazni a haladó kor jelszavait, hanem csak egyszerű constatalása a főálló állapotnak, melyet viszont sok tekintetben igazolnak a történelmi, valamint a hely- és néprajzi körülmények.

A mikor azonban egy komor éjszaka meghozta a régi Szeged pusztulását, majd oly tág tere nyílt a teremtő kéznek, hisz ugyszólván mindent újjá kellett teremtenie — akkor szakítani lehetett az elavult rendszerrel. Szerencsés kézzel szakítottak, midőn meghagyták ugy a régi szilárd alapot, hogy modern, a szépművészeti és művelődési igényeknek megfelelő alkotmányt építhettek fölébe. A vezető férfiak tapintatának és lelkes fáradozásának, másrészt pedig a lakosság értelmiségének és áldozatkészségének fényes bizonyossága, hogy sikerült oly nehéz napok közt oly rövid idő alatt megoldani a fölmerült vitás tulajdonjogi kérdéseket, hogy a méltányosság igényei kiegyeztethetők voltak a művelődési szempontokkal s hogy azon számtalan apró, de fontos pontok, melyek egy város benső ügyeinek bonyodalmában fölmerülnek, simán és békés uton nyertek elintézését. S az által, hogy uralomra jutottak egy rendezett culturalis állapot tényezői, Szegednek mint városnak nem pusztán külső látványa nyert diszben, tisztaságban és rendben, hanem emelkedett egyuttal benső értéke, mert mind jobban érvényesülnek benne a civilisatio előnyei, melyek élvezésére csakis előrehaladott fölvilágosodottság képesít.

Szeged missiójának megítélésében csakugyan két szempont emelkedik ki s kíván érvényesíttetni a köz- és magánélet tüneményeiben. Szeged újjáébredése egy nemzeti ügy diadalával azonos; újjáteremtése egy civilisatorius földadat megoldása volt. E két szempont egyesítve egy valódi magyar kulturélet létesülését teszi lehetővé, mely míg tökéletesítőleg fog hatni a város körében, nem fogja hatását eltéveszteni a környezetre sem; s kétséget nem szenvedhet, hogy azon államrész, mely Délmagyarország néven ismeretes s a mely még annyira rászorul a magyarosító, a mivelődést terjesztő tényezők tevékenységére, jövő átalakulásainak vezéreszméit Szegedtől fogja kölcsönözni. Ép azért szükséges, hogy a rendelkezésre álló erők kifejtésével, a nemzet gondozásának minden eszközeivel ellátva kezdjen életet az új Szeged. Így sikerülni fog eloszlatni azon sokak által táplált aggodalmakat, melyek az óriási mérvben történt beruházások csekély kihasználhatóságából eredhető gazdasági válságtól tartanak, sikerülni fog továbbá szaporítani és gazdagítani a forrásokat, melyekből a város föntartásá-

nak és jólétének erőit meríti. Tegyük Szegedet központjává egy nagy vidéknek; a tanügy, a közigazgatás, a kereskedelem és ipar érdekei gyupontjává, mely áraszsa szét folytonosan, kiapadhatlanul világító és melegítő sugarait a város és környéke lakosságára. Mint a jövőnek szánt intézményeknél általában, kétségtelen, hogy Szegednél is lassabban, sőt itt-ott csak bizonyos pangás átszenvedésével lesznek a befektetett erők üdvös hatásai észlelhetők, de meggyőződésünk, hogy az a crisis csak átmeneti lesz, s ha sujt is egyeseket, a városnak mint ilyennek emelkedése szilárd alapjait nem fogja megrendíteni. Szeged a jövő városa, mely a kezdet nehézségeinek leküzdése után annál gyorsabban és biztosabban tör előre a haladás útján. A meglévő elemekhez csatlakozni fognak új és új életképes elemek, melyeket oda von majd a városi élet sok kényelmi és célszerűségi institutiója, a gazdasági érdekeknek megnyílt új terrenuma, a társadalmi érintkezés annyi sok kapcsolata. Hisszük, hogy ott a Tisza partján európai város fog emelkedni, megifjult örök jelképe gyanánt a nemzet culturszellemének, mely regenerálta s a mely alkotva Szegedet, saját létének próbakövét emelte ki a habok közül.

Halász Sándor.
